

ТҮРК ТИЛДЕРИНДЕ КЕП-СӨЗГӨ БАЙЛАНЫШТУУ АЙТЫЛГАН ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕР

(кыргыз, казах, өзбек тилдеринин материалдарында)

Гүлжан БАКИРОВА*

Аннотация: Макалада тектеш түрк тилдеринин ичинен кыргыз, казах, өзбек тилдеринде кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин семантикалык, структуралык өзгөчөлүктөрү, келип чыгуу тарыхы, алардын ортосундагы жалпылыктар, өз алдынчалыктар иликтенет. Түрк тилдериндеги фразеологизмдердин маанилик топторун кеңейтүүдөгү, орток жана индивидуалдык фразеологизмдерди аныктоодогу орду менен макала *актуалдуу* мүнөзгө ээ. Макаладагы иликтөөнүн максаты – түрк тилдериндеги айрым фразеологизмдердин табиятын кеп, сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин мисалында кароо. Изилдөө *салыштырма* методдун негизинде ишке ашырылды. Иликтөөнүн *объектиси* – кыргыз, казах, өзбек тилдеринен алынган фразеологизмдер. Иликтөөнүн натыйжасында тектеш тилдердеги фразеологизмдердин карым-катышы маанилик жакындыгы, тутумундагы өзөк сөзү боюнча аныкталары салыштырылып, төмөнкүдөй топторго бөлүштүрүлөт: - аталган тилдерде орток колдонулган фразеологизмдер: кырг. *оозуна кум куюу* / каз. *аузына кум куюу*, өзб. *огизина кум куйиш*; кырг. *оозунан сөзү түшүү* түрүндө айтылып, алардын келип чыгышы “ооз” сөзү менен байланышат. - башка-башка тилдик түзүлүштө, бирок маанилеш колдонулган фразеологизмдер: өзб. *тил бириктирмок* / каз. *ымы-жымы бир, келеге келу* / кырг. *жең ичинен сүйлөшүү* фразеологизмдери “тил табышуу” маанисин туюндурат. - жеке тилге тиешелүү болгон фразеологизмдер: казак тилинде *тил мен жагына сүйену* (жообу даяр, керек сөздү таба билүү); өзбек тилинде *юрагига кулок салиш* (сөздү астайдил угуу) ж.б. колдонулат. Иликтөөдөн алынган натыйжалар тектеш тилдердеги фразеологизмдер аркылуу түрк тилдеринин, анын ичинде, кыргыз тилинин тарыхын иликтөөгө материал боло алат.

Түрөк Сөздөр: *Фразеологизм, Кеп-Сөз, Орток Жана Индивидуалдык Фразеологизмдер*

Phraseologisms Related To Speech In Turkic Languages

(on the materials of Kyrgyz, Kazakh, Uzbek languages)

Annotation: The article deals with the semantic, structural features, history of origin, common features and differences between phraseologisms related to speech in Kyrgyz, Kazakh, Uzbek languages from among the related Turkic languages. The article is relevant for its role in expanding semantic groups of phraseological units in Turkic languages, in defining common and individual phraseological units.

The purpose of the research in the article is to study the nature of some phraseological units in the Turkic languages using the example of phraseological units related to speech and words. The study was carried out on the basis of comparative method. The object of research is phraseological units of the Kyrgyz, Kazakh, and Uzbek languages. As a result of the study, the ratios of phraseological units in related languages are compared by their semantic proximity, the definition of the main word in the system, and are divided into the following groups: - common phraseological units in these languages: in Kyrgyz “*оозуна кум куюу*” in Kazak “*аузына кум куюу*”, in Uzbek “*огизина кум куйиш*”; in Kyrgyz “*оозунан сөзү түшүү*”, their origin is connected with the word “**mouth**”. - other-phraseological units used in a different linguistic structure, but with the same meaning: in Uzbek “*тил бириктирмок*”, in Kazak “*ымы-жымы бир, келеге келу*”, in Kyrgyz “*жең ичинен сүйлөшүү*”. These phraseological units mean “**to get along**”. - phraseological phrases related to personal language: in Kazakh “*тил мен жагына сүйену* (жообу даяр, керек сөздү таба билүү); (ready to answer, be able to find the right word)”; in Uzbek “*юрагига кулок салиш* (сөздү астайдил угуу)” (to hear the word attentively) The results of the study can serve as a material for studying the history of Turkic languages, including Kyrgyz, through phraseological units in related languages.

Key Words: *Phraseologism, Colloquial, Common And Individual Phraseological Unit.*

Киришүү

Тил адам баласынын ой-пикирин туюнтуу менен бирге, анын эс-акылынын калыптанышында, андан ары өсүп жетилишинде чоң роль ойнойт. Ошону менен бирге элдин тарыхында эчен кылымдар бою калыптанып, өнүгүп келген маданий жана материалдык байлыктары, түшүнүгү, көз карашы, турмуш-тиричилиги, башка элдер

* филол. ил. канд., доцент. Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университети. Кыргыз Республикасы.

менен болгон байланыш-катнашы сыяктуу улуттук дөөлөттөрүн укумдан тукумга жеткирүүдө да тил негизги курал катары чоң мааниге ээ. Тилдин байлыгы элдин бүткүл тагдыры, тарыхы менен тыгыз байланышта. Ал эми тилдин тарыхын үйрөнүү ошол тилдеги бирдиктердин келип чыгышын билүүдөн башталат.

Тилдин лексикалык каражаттарынын келип чыгуу тарыхына кайрылуу ошол тилдин өнүгүшүнүн белгилүү бир учурдагы абалын аныктоого мүмкүнчүлүк түзөт. Негизги тилдик каражаттардын бири катары эсептелип, кепке көркөмдүк татым кошуп, айтылуучу ойду так-таамай, образдуу, жеткиликтүү билдирүүдө активдүү колдонулуп келе жаткан фразеологизмдердин келип чыгышына, айтылып калуу себебине иликтөө жүргүзүү тилдеги өзүнчө бир кызыктуу маселе болуп саналат [Эгембердиев, 2016:6].

Дүйнө жүзүндөгү бардык тилдер өзүнө таандык фразеологизмдерге ээ. Түркология илиминде түрк тилдериндеги фразеологизмдердин тилдик табияты ар тараптан изилдөөгө алынып келе жатат. Ар кайсы түрк тилдериндеги фразеологизмдердин тилдик табиятын көп кырдуу изилдөө С.К.Кенесбаев, З.Г.Ураксин, Х.Д.Данияров, С.Н.Муратов, Г.Ачилова, Ш.У.Рахматуллаев, Г.Х.Ахунзянов, М.И.Умарходжаев, М.Ф.Фазылов, З.Т.Мамедов, А.Исаев, Я.Ш.Хертек, Ж.Осмонова, Р.Эгембердиев сыяктуу көрүнүктүү тилчи-окумуштуулардан тартып, бүгүнкү күнгө чейинки изилдөө иштеринде каралып келе жатса да, фразеологизмдердин маанилик өзгөчөлүктөрүн таанып билүү фразеологиядагы орчундуу маселелерден болуп калууда.

Фразеологизмдердин маанилик касиети – жөнөкөй сөздөргө караганда алда канча татаал, анткени фразеологиялык маани тутумундагы бир нече сөздөрдүн ар түрдүүчө жолдор менен айкалышынан келип чыгат. Ал сөздөрдүн алгачкы лексикалык маанилери жалпы бир фразеологиялык мааниге айланып, анда кандайдыр бир түшүнүк гана берилбестен, анын элеси, образы кошо чагылдырылат [Бакирова, 2018:47]. Фразеологизмдердин маанилик өзгөчөлүктөрүн аныктоо анын жалпы фразеологиялык мааниси менен тутумундагы компоненттеринин алгачкы лексикалык маанисинин ортосундагы байланышты билүү аркылуу гана ишке ашат. Ал байланыштарды аныктап билүү фразеологизмдердин пайда болуу тарыхына иликтөө жүргүзгөндө гана билинет [Эгембердиев, 2016:31]. Фразеологизмдердин маанисин өз тутумундагы компоненттеринин маанилери менен эч бир байланышы жок, алар аркылуу келип чыккан эмес десек, анда фразеологизмдердин пайда болуу булактарын такыр танып койгон болор элек. Ошон үчүн компоненттердин тике лексикалык маанилери качандыр бир кездерде ошол фразеологизмдердин айтылып калышына негиз болгон деп айтсак болот. Андай болбосо, тилибизде кеңири колдонулуп, лексикабыздын өзүнчө бир байлыгын түзгөн фразеологизмдер жөн жерден айтылып калбаган чыгар. Ошондуктан бул макалада тектеш түрк тилдериндеги фразеологизмдерге көңүл буруп, ал тилдерде орток колдонулган жана ар бир тилдин өзүнө гана тиешелүү болгон айрым фразеологизмдердин маанилик өзгөчөлүктөрүнө кайрылууну тилдеги кеп, сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин мисалында кароо максаты коюлду. Бул максатты ишке ашырууда тектеш түрк тилдеринин ичинен кыргыз, казах, өзбек тилдеринин материалдарындагы илимий-теориялык пикирлер эске алынып, темага керектүү болгон фразеологизмдер мисал-объектилери катары пайдаланылды.

Анализ

Түрк тилдериндеги фразеологизмдер башка элдер сыяктуу эле ошол элдин материалдык, духовный маданиятындагы, элдин каада-салтындагы, тарыхындагы, коомдук-саясий, социалдык-экономикалык турмушундагы карым-катыш, байланыштын жана өз алдынчалуулуктун натыйжасында калыптанган. Тектеш тилдердеги фразеологизмдердин өз ара карым-катышы жөнүндө белгилүү фразеолог

З.Г.Ураксин: “Башкыр тилиндеги көптөгөн фразеологизмдер өзүнүн чыгыш теги жагынан жалпы түрк катмарына барат. Алардагы байланыштар фразеологизмдердеги маанилик жакындык жана өзөк сөзү боюнча аныкталат,”-деп белгилеп [Ураксин, 1975:35], башкыр тилиндеги фразеологизмдердин пайда болуу булактарына токтолуу менен, фразеологиялык байланыштарга көбүнчө дене мүчөлөрүнө карата айтылган *тилге келүү, тили кычышат* сыяктуу фразеологизмдердин тектеш тилдерде айтылышына: бай. түрк тил. *tili kel* / башк. *телге килеу* / каз. *тілге келу* / өзб. *тилга келиш* / кырг. *тилге келүү* сыяктуу айрым мисалдарды келтирет. Аталган фразеологизм бул тилдердин бардыгында “сөз сүйлөө” маанисин туюндурат.

Ал эми кыргыз фразеологиясынын өкүлү Ж.Осмонова: “Идиомалардын бир гана тилге тиешелүүлүгүн толук түрдө дал ошондой түшүнүүгө болбойт, анткени тектеш тилдерде же алардын айрым топторунун арасында бирдей орток идиомалардын болушу мүмкүн,”-деген пикирин билдирип [Осмонова, 1972:10], төмөнкү фразеологизмдерди мисал катары келтирген: кырг. *кой оозунан чөп албоо* / каз. *кой аузынан шөп алмау*; кырг. *төбөсү көккө жетүү* / өзб. *тепаси кукка етди* / башк. *түбэ куккэ тийү* ж.б.

Тектеш түрк тилдеринде бул сыяктуу орток колдонулган фразеологизмдер арбын. Тилдин лексикалык курамына кирген фразеологизмдердин ичинен кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин келип чыгуу булактары анын тутумунда колдонулган тигил же бул компоненттин мааниси, тарых-таржымалы менен тыгыз байланыштуу болот. Алар алгач оозеки кепте айтылып, андан кийин жалпы элдик тилге тарап, анан адабий тилге кирип, ой жүгүртүүнүн өнүгүшүнүн жогорку деңгээли менен байланышкан каражат катары кеңири колдонулат. Анткени тил менен ойлоо өз ара тыгыз байланышта болуп, алардын өсүп-өнүгүүсү бири-бирине шартталып турары белгилүү.

Кыргыз тилиндеги фразеологизмдерди маанилик өзгөчөлүктөрүнө карай ар кыл топторго бөлүштүрүүгө боло тургандыгы жөнүндө фразеолог окумуштуу Р.Эгембердиев белгилеп кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдерди атайын топко бөлүп, тиркеме катары сунуштаса, [Эгембердиев, 2016:313-314], тил билерманы, окумуштуу Х.Карасаев кыргыз тилиндеги көптөгөн фразеологизмдердин пайда болуу шарттарына кайрылган [Карасаев, 1982. 1987]. Ал эми тилчи-окумуштуу А.Кайдар тарабынан [Кайдар, 2003] казах тилиндеги айрым фразеологизмдердин, Ш.Шомаксудов, С.Долимовдордун [Шомаксудов, 1964] эмгектеринде өзбек тилинен алынган фразеологизмдердин келип чыгуу себептери чечмеленген. Аталган эмгектерде сөз болгон фразеологизмдердин арасында кеп-сөзгө байланыштуу айтылып калган тизмектер да кездешет.

Мисалы: *аузынан ак ит кирип, кара ит шыгу* [46-б.] фразеологизми кеп-сөзгө карата колдонулуп, “оозго алгыс жаман сөздөрдү сүйлөө, тилдөө” маанилерин туюндурат. Анын айтылышында тутумундагы “*ак ит*”, “*кара ит*” сөздөрү аркылуу терс маани кошумчаланып турат. Себеби кимдир бирөөнү “*ит*” деген сөз менен жемелеген, кемсинткен учурлар кездешет. Бул фразеологизм кыргыз тилинде *оозунан ак ит кирип, кара ит чыгуу*, өзбек тилинде *огзиден ок ит кириб, кора ит чикады* [11-б.] түрүндө айтылып, аталган тилдерде бирдей мааниде колдонулат.

З.К.Курманованын пикиринде [Курманова, 2010:11.] фразеологизмдердин структурасын, курамын жана маанисин таанып билүү алардын калыптанышындагы синхрондук-диахрондук мыйзам ченемдүүлүктөрүн билүүгө багытталат. Кыргыз, казах, өзбек тилдеринин фразеологиялык фондундагы кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин көпчүлүгү уюшулушу жагынан да, мааниси жагынан да окшош болуп, ал тилдердин фонетикалык өзгөчөлүгүнө жараша тыбыштык жактан гана анча-мынча айырмаланып айтыла тургандыгы көрүнөт. Мындай фразеологизмдер аталган тектеш тилдердин материалдарында арбын кездешет. Бул багытта А.Э.Маматов да

өзбек тилиндеги фразеологизмдерге арналган эмгегинде азыркы түрк тилдери тыбыштык системасы, лексикалык курамы, грамматикалык курулушу жагынан ички жана сырткы факторлорго байланыштуу бирдей деңгээлде эместигин, ар бир жазма тилдеги фразеологизмдер өзүнө тиешелүү өзгөчөлүктөргө, мүнөздүү тилдик структурага ээ экендигин белгилеген жайы бар (Маматов, 1991:15).

Мисалы: кыргыз тилинде “үнүн басуу, оозун жабуу, сүйлөтпөө” маанисинде колдонулган *оозуна кум куюу* фразеологизми казах тилинде *аузына кум кую* [45-б.], өзбек тилинде *огизина кум куйиш* [189-б.]; “эмне айтарын билбөө, оюн так айта албоо” маанисиндеги *оозунан сөзү түшүү* фразеологизми казахча *аузынан сөзи, койнынан бөзи түсү* [48-б.] түрүндө айтылып, алардын келип чыгышы адамдын дене мүчөсүнүн бири болгон “ооз” сөзүнө байланыштырылат. Ал эми *сөзгө конок бербөө* тизмеги аталган тилдерде *сөзгө конок бермеу* [281-б.], *ганга кунак бермейди* [59-б.] болуп айтылып, “сөздү бөлүү, башкалардын сөзүн укпоо” маанисин туюндурат. Анын айтылышы келген конокко жакшы сөзүн айтуу, катуу тийбөө, сый көрсөтүү салты менен байланышкандыгы байкалат. Ушул эле тизмек казах тилинде *ауыздыга сөз, аяктыга жол бермеу* [50-б.] түрүндө да айтылат.

Жер-жеберине жетүү деген фразеологизм казахча *жер-жебіріне жету* [139-б.] түрүндө айтылып, “тилдөө, урушуу” маанисин туюндуруп, анын мааниси казах тилинде “жебер” сөзүнө байланыштырылат. Ал жердеги чөп өсүмдүгүнүн аты болгондуктан, жалпы фразеологизмдик маани мейкиндиктеги төмөн, жерге чейин түшүрүү абалына байланыштуу келип чыккандыгы айтылат. Ал эми *оозу дубалуу* казах тилинде *аузы дуалы* [44-б.] болуп, эки тилде тең “айтканы айткандай болуу, же айтканы эки болбоо” маанисинде, *агынан жарылуу* / каз. *агынан жарылу* [13-б.] адамдагы ак көңүлдүк, ишенимдик сапаттарга байланыштуу “ичиндеги сырын айтуу”, казах тилиндеги *кұмыс көмей, жез таңдай* [194-б.] тизмеги чечендикке, сөзмөрлүккө байланыштуу айтылса, өзбек тилиндеги *тили чигиб колди* [252-б.] – *тили чыгуу* тизмектери “сүйлөө” маанисин туюндурат. Мындай фразеологизмдердин арасында *оозуңа май* / өзб. *огзингга мой* [191-б.] / каз. *аузыңа май, астыңа тай* [49-б.] түрүндө айтылып, “сөзүнө баа берип, сөзүн жакшылыктарга жооруу”; *тилиң ташка* / каз. *тилиң таска* [315-б.] тизмеги “адамды жаман сөздөн, көз тийүүдөн сактоо” маанисиндеги паремиялык фразеологизмдерге кирет.

Маанилик жактан кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин экинчи тобун айтылышы жагынан айырмаланып, бирок маанилик жактан бирдей болгон фразеологизмдер түзөт. Мында алардын маанилеш болушунда компоненттеринин арасындагы окшош сөздөрдүн орду чоң десек болот. Мисалы: кырг. *сөзүнүн тузу жок* / өзб. *гапингга туз сол* [12-б.] фразеологизмдери “маани-маңызы жок сөз” жөнүндөгү түшүнүктү туюндуруп, айтылышы тамакка даам берген тузга байланыштуу болот, “сөздү бөлүү, бузуп жиберүү” маанисиндеги *сөздүн белине тепти* / өзб. *гапти белиге тебди* [70-б.] фразеологизми тутумундагы “белине тепти” айкашындагы мушташуу, каршылашуу маанисинен улам терс маанини туюндурат. Бул сыяктуу окшош компоненттери аркылуу фразеологизмдеги маанилик байланышты түзүп турган фразеологизмдер аталган тилдерде арбын: өзб. *тил тегизмок* [252-б.] – кырг. *тил тийгизбе* (урушпа, тилдебе); өзб. *тили аччик* [4-б.] – кырг. *тили суук* (заар сөздүү); өзб. *сассик огиз* / кырг. *сасык* сөз (жагымсыз, начар сөз), өзб. *огзига сук солиб утирибди* [11-б.] – кырг. *оозуна кум куюлгандай* (ооз ача албоо), өзб. *дарт деса парт кетиб* – кырг. *дарт десе балээ дейт* (каяша сүйлөө), өзб. *тил текиз* – кырг. *тил тийгизүү* (тилдөө, катуу сүйлөө), өзб. *тилни тий* – кырг. *тилиңди тарт* түрүндө колдонулуп, алардын айтылып калуу себеби сүйлөө органдарынын бири болгон тилге, оозго жана сөзгө байланыштырылат.

Ал эми кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдердин ичинде аталган тилдерде ар түрдүү тилдик түзүлүштө берилген тизмектер да арбын кездешет. Мисалы: өзб. *тил бириктирмок* / каз. *ымы-жымы бир, келеге келу* / кырг. *жең ичинен сүйлөшүү* фразеологизмдери бардык тилдерде “тил табышуу” маанисин туюндуруп, бул маани жашырып сүйлөөгө, соодадагы купуялуулукка байланыштуу чечмеленет. Бул сыяктуу өзб. *мен аштан гапирсам, у даштан гапирарды* / кырг. *төө десе, бээ дейт*; өзб. *оёги билан юрмайди, оёги билан юради* / кырг. *оозу менен оттоо, оозу менен орок оруу*; өзб. *тубадан тушгандай гапирмок* / кырг. *оргу-баргы сүйлөө* ж.б. фразеологизмдер колдонулат.

Аталган тилдердеги көпчүлүк фразеологизмдер структуралык жана маанилик жактан жогорудагыдай жалпылыктарга ээ болгону менен, тилдик материалдарда башка тилде кездешпеген бир гана тилде жеке, индивидуалдуу колдонулган фразеологизмдердин да бар экендигин белгилесек болот. Мисалы: казах тилинде *жүрөк жарды сөз* [152-б.] – көңүл көтөрө турган сөз; *төбеси тесик* [304-б.] – бөтөн тилдерди билүү; *тил мен жагына сүйену* [314-б.] – дароо жообу даяр, керек сөздү таба билүү; *дугай-дугай салем* [99-б.] – сөзүн бирөө аркылуу жеткирүү; *малтасын езу* – кайталай берүү, көп сөздүү маанисиндеги фразеологизмдер кездешсе, өзбек тилине *юрагига кулок салиш* [345-б.] – сөздү астайдил угуу; *зире-пияздап сүйлөө* [70-б.] – сөздү келтире сүйлөө; *сузни пархии килиб юборади* [9-б.] – сөздү гулдөтүп, өнүктүрүп жиберди; *бердисини айтмасдан* – аягына чейин сүйлөшпөө сыяктуу маанилердеги фразеологизмдер мүнөздүү. Булардын келип чыгуу себептери ар түрдүү. Айрымдары сөзгө, тилге, кат-кабар алышууга карата айтылса, *малтасын езу* тамак-аш даярдоодогу курут эзүү ишине байланышат. Кыргыз элинде “малта” сөзү куруттун бир жолку эзүүдөн калган бөлүгүн атап, ал “куруттун малтасы” делет. Ал эми өзбек тилиндеги *юрагига кулок салиш* тизмеги көбүнчө өмүрлүк жолдошунун сөзүн эки кылбоого байланыштырылып айтылса, *сузни пархии килиб юборади* фразеологизминдеги *пархии* сөзү “багбан” маанисин туюндуруп, тизмектин мааниси багбандын бакчаны бапестеп карап өстүрүп, гүлдөткөн эмгегине барып такалат. *Бердисини айтмасдан* деген тизмек өтмө маанисинде адамдардын ортосундагы алыш-бериш мамилесине байланыштуудай. Ал алыш-бериш мамиле аягына чыкпай калган сыяктуу эле аягына чейин сүйлөшө албай калган кепке карата колдонулган деген жыйынтык чыгарууга болот.

Корутунду

Ар кандай тилдик бирдиктер пайда болуу, жаралуу таржымалына ээ. Башка тилдик бирдиктер сыяктуу эле туруктуу сөз тизмектеринин өзгөчө түрү болуп эсептелген фразеологизмдердин да өзүнө мүнөздүү болгон пайда болуу, калыптануу шарттары бар. Ошондуктан тилдеги фразеологизмдердин жаралышына, калыптанышына негиз болгон шарттарга байланышкан маселелердин айланасында өзүнчө сөз кылууга болот. Демек, бул баяндамада талдоого алынган мисалдардан көрүнгөндөй, тектеш кыргыз, казах жана өзбек тилдериндеги фразеологизмдердин бардыгынын тилде айтылып калуу себеби, келип чыгуу тарыхы жана кепте колдонулуу өзгөчөлүктөрү бар. Алар түздөн-түз элдин турмуш-тиричиликтен алган байкоо, тажрыйбаларынын негизинде калыптангандыгы менен этнолингвистикалык баалуулукка ээ жана тилдин лексикалык корун байытуудагы орду чоң. Тектеш тилдердин материалдарын терең өздөштүрүү тилдин тарыхын, тилдик байланыштарды ар тараптан үйрөнүүгө шарт түзөт.

Тилдик каражаттардын калыптанышын билүү менен, адамдын ал тилге болгон кызыгуусу артып, тил жөнүндөгү түшүнүгү кеңейип, тилге жана кепке болгон талаптары канааттандырылат. Иликтөөнүн натыйжасында тектеш түрк тилдериндеги кеп-сөзгө байланыштуу айтылган фразеологизмдерди маанилик жана структуралык

жактан орток белгилерге ээ болгон жана ар бир тилдин өзүнө гана мүнөздүү болгон фразеологизмдерге бөлүп кароого болот деген жыйынтыкка келебиз. Ошондуктан бул баяндамада аталган тилдердеги фразеологизмдердин маанилик, структуралык жана колдонулуу өзгөчөлүктөрү, алардын жалпылыктары жана өз алдынчалуулугу, келип чыгуу тарыхы иликтенди. Фразеология илиминдеги ушул сыяктуу урунттуу маселелер түрк тилдерин изилдөөчү окумуштуулар тарабынан мындан ары дагы терендетилип иликтөөгө алынса, анда биз өз мүдөөбүзгө жеттик деп эсептейбиз.

КАУНАКЧА

- Бакирова Г. (2018), Кыргыз тилиндеги фразеологизмдердин семантика-функционалдык жана структуралык өзгөчөлүктөрү.- Бишке, – Б. 198.
- Кайдар А. (2003), Тысячи метких и образных выражений.-Астана.: ТОО “Билге”, – С. 368
- Карасаев Х. (1982, 1987), Накыл сөздөр. I-II китеп.-Ф.: Кыргызстан, - Б. 368, 344.
- Курманова З.К. (2010), Семантико-стилистические особенности газетной фразеологии . Автореф. дисс. канд. филол. наук.-Кокшетау, - С. 25.
- Маматов А.Э. (1991), Проблемы лексико-фразеологической нормы в современном узбекском языке. Автореф. дисс.докт. филол. наук.-Ташкент, – С. 49
- Осмонова Ж. (1972), Кыргыз тилиндеги идиомалар.-Ф.: Мектеп, – Б. 161.
- Осмонова Ж., Конкобаев К., Жапаров Ш. (2001), Кыргыз тилинин фразеологиялык сөздүгү.-Б: КТМУ, – Б. 519.
- ПАЙДАЛАНЫЛГАН АДАБИЯТТАР**
- Ураксин З.Г. (1975), Фразеология башкирского языка Автореф. докт. дисс.-Уфа, Б. 49.
- Шомаксудов Ш., Долимов С. (1964), Кенг уйнинг келинчаги.-Ташкент, – Б. 376.
- Эгембердиев Р. (2016), Фразеологизмдердин маани-маңызы жана сөздүктөрдө камтылуусу.-Б.: Турар, – Б. 328.